

## V. PROPP'UN MASALIN BİÇİMBİLİMİ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA “KARA-TAVUK” ADLI MASALIN ÇÖZÜMLENMESİ

### RESOLVING THE FOLKTALE “KARA-TAVUK” WITHIN THE CONTEXT OF V. PROPP’S FOLKTALE MORPHOLOGICAL APPROACH

Ali TÜRKEL<sup>1</sup>

Meltem ÇETİNKAYA<sup>2</sup>

Başvuru Tarihi: 04.12.2020 Yayına Kabul Tarihi: 29.07.2021 DOI: 10.21764/maueefd.836015

(Araştırma Makalesi)

**Özet:** Geçmiş yaşantıları günümüze taşıyan masallar, içinde barındırdığı olağanüstü kişiler ve olaylar nedeniyle her ne kadar çocuklara sesleniyor gibi görünse de genç yaşlı tüm kuşaktan insanların ilgisini çekmeyi başaran bir türdür. Masallar bir yandan dil gelişimine katkı açısından, öte yandan düş gücünü geliştirme ve değer eğitimi verme bakımından eğitsel nitelik gösterirler. Bu nitelikleri dolayısıyla masallar üzerinde çalışmak önem taşımaktadır. Propp (2018), “Masalın Biçimbilimi” adlı yapıtında masalları inceleyerek ortak 31 işlev saptamış, bu işlevler kullanılarak masalların çözümlenebileceğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada Propp tarafından geliştirilen bu masal çözümüyle Boratav tarafından derlemesi yapılan “Kara-Tavuk” adlı masal çözümlenmiştir. Veriler içerik çözümlemesi yoluyla değerlendirilmiştir. Çözümleme sonucu Kara-Tavuk masalının çift hareketten oluşan bir masal olduğunu göstermektedir. Propp’un masal sınıflandırmasında iki hareket de “ne H-J’den ne de M-N’den geçen gelişme” sınıfındadır. Masalda, 31 işlevden 17’sinin bulunduğu saptanmıştır. Masalın Propp’un sözünü ettiği işlevlere uygun olduğu görülmüştür. Toplumsal, kültürel ve eğitsel öneme sahip masalların daha çok incelenmesine ve masalların çocuklara doğru ve sağlıklı bir biçimde aktarılmasıyla kültürel değerlerin gelecek kuşaklara taşınmasına gereksinim vardır. Ülkemizde bu tür masal çözümleme çalışmalarına daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Propp’un Rus masallarında belirlediği ortak işlevler gibi Türk masallarında da ortak işlevlerin belirlenmesi geleneksel kültürümüz, edebiyatımız ve ana dilimizin öğretimi çalışmalarını açısından yararlı olacaktır.

**Anahtar Sözcükler:** *Vladimir Propp, masal, masal ve eğitim, biçimbilim kuramı, işlev*

**Abstract:** Passing old experience to today’s life, including extraordinary people and events, folktales, which seem to be addressed to children, are a genre that can draw attention of people of all ages. Tales are educational in terms of contributing to language development, developing imagination, and providing value education. In his book, “Morphology of the Folktale”, Propp (2018) put forward that by analyzing extraordinary folktales, there are common 31 functions and extraordinary folktales can be resolved by using these functions. In this study, with the help of folktales resolving technique, “Kara-Tavuk” compiled by Boratav is resolved. The data were evaluated through content analysis. This tale is double movement. In Propp’s tale classification, both movements are in the “development through neither H-J nor M-N” category. In the tale, it was found that 17 of the 31 functions were found. It has been observed that the tale is in accordance with the functions Propp mentioned. Cultural values should be transferred to future generations by transferring tales of social, cultural, and educational importance to children. Determining the functions of Turkish folktales such as the common functions determined by Propp in Russian folktales will be beneficial for our culture, literature, and mother tongue.

**Keywords:** *Vladimir Propp, folktales, folktales and education, theory of morphology, function*

<sup>1</sup> Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, el-mek: [ali.turkel@hotmail.com](mailto:ali.turkel@hotmail.com), ORCID ID: 0000-0003-4743-8766.

<sup>2</sup> Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, el-mek: [meltem.cetinkaya@ogr.iuc.edu.tr](mailto:meltem.cetinkaya@ogr.iuc.edu.tr), ORCID ID: 0000-0001-5301-9037.

## Giriş

En eski anlatı türlerinden biri olan masallar, başlangıçta sözlü geleneğin bir ürünü olarak ortaya çıkmışlardır. Günümüzde ise derlenmiş ve kurgulanmış masallar olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Masal sözünün dilsel gelişimine bakıldığında Artun (2011) bu sözün İbranice kaynaklarda “maşal”, Habeşçe kaynaklarda “mesl”, Aramice kaynaklarda ise “mesel” olarak adlandırıldığını ve Türkçeye “masal” olarak geçtiğini söylemektedir.

Geçmiş yaşantıları günümüze taşıyan masallar üzerine çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Boratav (1992, s. 75), masalı düzyazıyla anlatılan, gerçekle bağı olmayan yani tamamen düşe dayanan, herhangi bir dini inanışın ürünü olmayan kısa anlatı türü olarak tanımlarken Türkçe Sözlük, “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (TDK, 2011, s. 1630) olarak tanımlamaktadır. Kısacası masallar, içerisinde olağanüstü olay ve kişileri barındıran, anlattığı olaylarla bir öğüt vermeyi amaçlayan, mistik bir dile bürünmüş sürükleyici anlatılardır.

Masal türü kendi içerisinde birçok özellik barındırmaktadır. Düş gücüne dayalı ürünler olması; olağanüstü olay, kişi ve yerlere değinmesi; yine anlatıdaki yer, zaman ve kişilerde belirsizliklerin görülmesi; hayvan kahramanların yer alabilmesi; düzyazıyla oluşturulması; inandırma amacı taşımamasına karşın inandırabilmesi; eğitsellik ve ahlaksallık niteliğinin tüm bu olağandışı öğelerle verilmesi; her ne kadar kişilerin ve olayların olağanüstülüğü nedeniyle çocuklara sesleniyor gibi görünse de tüm insanlara seslenen bir yanının olması; geçmiş zamana dayanıp ilişik olduğu toplumun kültürünü yansıtmaması masalların temel özellikleri arasında sayılmaktadır (Emmez, 2008, s. 8).

Günümüz yetişkinleri, kendilerinden öncekilerde de olduğu gibi, genellikle çocukluklarında büyüklerinden masallar dinleyerek büyümüşlerdir. Günümüzde teknolojik gelişmeler, dijitalleşen dünya dolayısıyla bu gelenek giderek zayıflamakta ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Doğrusu masallar çocukların dünyasında önemli bir yer tutmakta, çocukların ruhsal dünyalarının gelişmesinde önemli bir görev üstlenmektedirler. Onları mutlu eden, eğlenceli zamanlar geçirmelerini sağlayan, büyülü dünyalara kapılarını açan masalların çocuklara bazı yararlarının olması beklenir. Azer Efe’ye göre (2017, s. 564) masallar, çocukların birçok alanda

ruhsal gereksinimlerini karşılamaktadır. Çocuklar başarıma, bilme, sevmeye ve sevilme, güven, bir toplulukla ilişkili olma, değiştirme, estetik gibi birçok gereksinimini oyun, masal ve dinledikleri öykülerde deneyimler. Böylece yaşama hazırlanırlar. Dil eğitimi açısından da masallar, çocuğa ilk güçlü dinleme deneyimlerini yaşatır ve dinleme alışkanlığı kazandırarak çocuğun yakın çevresi dışında diğer bireylerin yer aldığı dış dünyayla da iletişime girebileceğini gösterir kendisine.

Dilidüzgün'e göre (2018) masallar gerçek dünyanın basite indirgenmiş biçimi olarak çocuğun dış dünyaya ilişkin görüş edinmesinde bir araç konumundadır. Bu söylemden yola çıkılarak masalların çocuk dünyasına seslenen, onları büyümlü anlatımıyla etkileyen, onların gerçek dünyadaki kişilerle, olaylarla kısacası yaşam gerçekliğiyle tanışmalarını sağlayan bir tür olduğu söylenebilir. Masallar içerdikleri bu eğitsel işlevler yardımıyla çocuğun yaşam gerçekleriyle tanışmasında etkin birer görev alırlar. Lewin (2020, s. 1), çocuğun ahlaksal gelişiminin diğer bireylerle olan etkileşimleri sonucunda gerçekleştiğini söyler. Masallar aracılığıyla çocuk bu yaşamsal durumlarla karşı karşıya gelebilmektedir. Çocukları iyiye, doğruya, güzele yönlendirmeyi amaçlayan masallar, içerdikleri olaylar yardımıyla çocuğun iyilik, sabır, dürüstlük, adalet gibi evrensel değerleri sezinleyip içselleştirebilmelerinde etkili olurlar. Bu nedenle masallardan, değerler eğitiminde önemli bir araç olarak yararlanılabilir.

Çocuğun toplumsal yaşamda kendine bir yer edinebilmesi için öncelikle kendilik kavramının gelişmesi gerekmektedir. Adana ve Kutlu (2009) insanın kişiliğini oluşturan kendiliğin, bebeklikten başlayıp yaşam boyu gelişimini devam ettirdiğini ve bu kavramın kişinin kendisini, dünyayı anlamlandırmasında etkili olduğunu söylerler. Cartledge ve Milburn'a göre (1984) çocuğun toplumun üyesi, uyumlu bir birey olabilmesinde kendilik kavramının gelişimine gereksinimi vardır. Bu nedenle çocuğun içine doğduğu dünyayı anlamasında, insanlar arası ilişkileri ve insan davranışlarını kavrayabilmesinde yaşamdan kesitler sunan masalların gücünden yararlanmak gerekir.

Dilden dile, kuşaktan kuşağa anlatılarak varlıklarını sürdüren masallar, bir toplumun kültürünü yansıtan en önemli sözlü ürünlerdendir. Masallar aracılığıyla çocuk bir parçası olduğu toplumun kültürüyle tanışmakta ve bu kültürü içselleştirerek toplumsallaşmaktadır. Akbay'a göre (2015, s. 3) masallar, olağanüstü kişi ve olayları konu etmesine karşın içinde günlük yaşam, inanç, gelenek ve görenekler, kutlamaları barındırmaktadır. Ayrıca masallar evrensellik ve yerellik niteliklerini bir araya getirir, ulusal kültür öğeleriyle beslenir.

Eğitim açısından bakıldığında yine masalların çocuk dünyasına seslenen yanından çeşitli etkinlikler yoluyla yararlanılabilir. Örneğin; Nuhoğlu (2005), Gardner tarafından ortaya atılan çoklu zeka kavramının sadece kişilerde var olan zeka türlerinin belirlenmesiyle sınırlı kalmamasına değinerek değişik zeka alanlarını geliştirmeyi sağlayabilecek ürünler olan masallardan, eğitimde yararlanılması gerektiğini söylemektedir. Yine masalların sınıflandırılması, çocuklara sınıflandırma kavramının öğretilmesi, dolayısıyla eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi bakımından eğitsel bir önem taşımaktadır. Belirli ölçütler çerçevesinde sınıflandırma, eleştirel düşünme becerisinin önemli alt becerilerindedir. Çocukların ölçütler üzerinden düşünme ve sınıflama yapma becerisinin geliştirilmesi eleştirel düşünme, bilimsel düşünme ile mantıksal matematiksel düşünme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlar. Özellikle ilkökul düzeyindeki çocukların eleştirel okuma becerisini geliştirmek için masallardan yararlanılması gerekir. Painter'a göre (1965) masallarla gerçekleştirilen eleştirel okumalarla çocuk, düş ürünü ve gerçek arasındaki ayrımları sorgulayabilecek düzeye gelebilecektir. 2005 sonrası Türkçe Öğretim Programlarında adı geçen bu kavramların önemli yer tuttuğu görülmektedir. İlgili programlar çocuğun eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorgulayan, sınıflayan, empati kurabilen, kültürel farkındalık geliştirmiş, evrensel değerlere duyarlı bireyler olarak yetişmelerini amaç edinmişlerdir (MEB, 2006; 2015; 2019).

### **Vladimir Propp ve Masal Çözümleme Yöntemi**

Anlatı türünün incelenmesine yeni bir soluk getiren Vladimir Propp (Petersburg, 1895-Leningrad, 1970) bir halkbilim uzmanıdır ve alanında birçok kitap yayımlamıştır. Bu kitaplar şunlardır: “Morfolojiya Skazki (Masalın Biçimbilimi), İstoriçeskiye Kornı Volşebnoy Skazki (Olağanüstü Masalların Tarihsel Kökenleri), Russkiy Geroyçeskiy Epos (Rus Kahramanlık Destanı) ve Russkiye Agrarniye Prazdniki (Rus Tarım Şenlikleri)” (Propp, 2018, s. VII-VIII).

Propp (2018), yazdığı yapıtlardan “Masalın Biçimbilimi” adlı kitabında geliştirdiği kuramı ayrıntılarıyla açıklamıştır. Masal incelemeleri ve anlatı çözümlemesi alanında ortaya koyduğu görüşlerle adından söz ettiren Propp, incelemiş olduğu yüz olağanüstü Rus halk masalında otuz bir adet ortak işlev olduğunu görmüştür. Masallar çeşit çeşit olsa da gerçekte her birinin altında yatan ortak bir yapı olduğunu, bu yapıya göre bütün masalların benzerlik taşıdığını söylemiş ve bu benzerlikleri de belirlediği otuz bir işlevde betimlemiştir. Yüzey yapılarından yola çıkarak masallara ilişkin biçimsel bir görünüme ulaşmayı amaçlayan Propp (2018, s. 114), bu işlevlerin, masallarda, ikili karşıtlıklar (çatışma-zafer, yasak-yasağın çiğnenmesi, izlenme-yardım,

cezalandırma-evlenme vb.) biçiminde görüldüğünü söylemiştir. Propp'a göre tüm masallar bu otuz bir işlevin hepsini barındırmayabilir ya da otuz bir işlev verilen sırayla gerçekleşmeyebilir. Masallarda yaşanan değişimler, eksiltme ve bölümlerdeki çıkarma işlemleri bunların nedeni olabilir. Propp'un incelemeleri sonucu elde ettiği otuz bir işlevin tablolatırılmış biçimi Tablo 1'de görüldüğü gibidir:

Tablo 1

*Propp'a Göre Kişilerin İşlevleri*

Sıra	Tanım	İşlevin Gösterdiği Eylemin Betimlemesi	Saymaca Simge
1	<i>Uzaklaşma</i>	Aileden biri evden uzaklaşır	$\beta$
2	<i>Yasaklama</i>	Kahraman bir yasakla karşılaşır	$\gamma$
3	<i>Yasağı çiğneme</i>	Yasak çiğnenir	$\delta$
4	<i>Soruşturma</i>	Saldırgan bilgi edinmeye çalışır	$\epsilon$
5	<i>Bilgi toplama</i>	Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar	$\zeta$
6	<i>Aldatma</i>	Saldırgan kurbanını ya da servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener	$\eta$
7	<i>Suçta katılma</i>	Kurban aldanır ve böylece istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur	$\theta$
8	<i>Kötülük</i>	Saldırgan aileden birine zarar verir	A
9	<i>Aracılık, geçiş anı</i>	Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır, bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir	B
10	<i>Karşı eylemin başlangıcı</i>	Arayıcı kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir	C
11	<i>Gidiş</i>	Kahraman evinden ayrılır	$\uparrow$
12	<i>Bağışçının ilk işlevi</i>	Kahraman büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, saldırı, vb. ile karşılaşır	D
13	<i>Kahramanın tepkisi</i>	Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin (bağışçının) eylemlerine tepki gösterir	E
14	<i>Büyülü nesnenin alınması</i>	Büyülü nesne kahramana verilir	F
15	<i>İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk</i>	Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır, kendisine kılavuzluk edilir ya da yol gösterilir	G
16	<i>Çatışma</i>	Kahraman ve saldırgan, bir çatışmada karşı karşıya gelir	H
17	<i>Özel işaret</i>	Kahraman özel bir işaret edinir	I
18	<i>Zafer</i>	Saldırgan yenik düşer	J
19	<i>Giderme</i>	Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır	K
20	<i>Geri dönüş</i>	Kahraman geri döner	$\downarrow$
21	<i>İzleme</i>	Kahraman izlenir	Pr
22	<i>Yardım</i>	Kahramanın yardımına koşulur	Rs
23	<i>Kimliğini gizleyerek gelme</i>	Kahraman kimliğini gizleyerek kendi evine döner ya da bir başka ülkeye gider	O
24	<i>Asılsız Savlar</i>	Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer	L
25	<i>Güç iş</i>	Kahramana güç bir iş önerilir	M
26	<i>Güç işi yerine getirme</i>	Güç iş, yerine getirilir	N
27	<i>Tanı(n)ma</i>	Kahraman tanınır	Q

28	<i>Ortaya çıkarma</i>	Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün gerçek kimliği ortaya çıkar	Ex
29	<i>Biçim Değiştirme</i>	Kahraman yeni bir görünüm kazanır	T
30	<i>Cezalandırma</i>	Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır	U
31	<i>Evlenme</i>	Kahraman evlenir ve tahta çıkar	W°

Kaynak: Propp, V. (2018). *Masalın biçimbilimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Propp (2018), bu işlevlerin masalın temelini oluşturan değişmez ögeler olarak ele alınması gerektiğini söyler. Propp'a göre bu işlevlerin özellikleri şunlardır:

- “Kişiler kim olursa olsun ve işlevler nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, masalın değişmez, sürekli öğeleri, kişilerin işlevleridir. İşlevler masalın temel oluşturucu bölümleridir.
- Olağanüstü masalın içerdiği işlevlerin sayısı sınırlıdır.
- İşlevlerin dizilişi her zaman aynıdır.
- Bütün olağanüstü masallar yapıları açısından aynı tipe bağlanırlar.” (Propp, 2018, s. 24-26).

Propp (2018), sözü edilen işlevleri yerine getiren kişileri de eylem alanlarına göre yedi başlık altında toplar. Bu kişilere bakacak olursak bunlar:

- “Saldırgan
- Bağışçı
- Yardımcı
- Prenses
- Gönderen
- Kahraman
- Düzmece kahraman” (Propp, 2018, s. 80-81).

Propp (2018), masalları sınıflandırırken dört sınıfın ortaya çıktığını söyler. İncelenen masalların bu sınıflardan birine gireceğini ve o sınıf altında değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu sınıflar şunlardır:

- “H-J'den (çatışma-zafer) geçen gelişme,
- M-N'den (güç iş-güç işi yerine getirme) geçen gelişme,

- H-J ve M-N'den geçen gelişme,
- Ne H-J'den ne de M-N'den geçen gelişme.” (Propp, 2018, s. 104).

Tanıtımı yapılan Propp'un masalın biçimbilimi yaklaşımını Türkiye'de “Elazığ Masalları (Metinler ve Sözlük)” adlı doktora tezinde ilk kez Umay Günay (1973) uygulamıştır. Propp, incelemesini peri masallarıyla sınırlandırmıştır; ancak geliştirdiği kuramın değişik anlatı türlerine uygulanabilir olduğu görüşü alanyazında birçok araştırmacı tarafından benimsenmektedir. Bu görüş doğrultusunda, alanda, Propp yönteminin uygulandığı değişik çalışmalar (Akçam, 2020; Erol, 2005; Gürdal, 1994; Şen & Özünlü, 2019; Temel, 2010; Türker, 2013; Zariç, 2013) görülebilmektedir.

### **Çalışmanın Amaç ve Önemi**

Bu çalışmada, Propp'un Tablo 1'de verilen belirlemeleri çerçevesinde Pertev Naili Boratav'ın (2007) “Az Gittik Uz Gittik” adlı yapıtında geçen “Kara-Tavuk” adlı masal çözümlenmeye çalışılmıştır. Adı geçen masalla ilgili böyle bir çalışma alanda yoktur. Çalışmada, Türk kültürünün aktarım aracı masallarından biri olan “Kara-Tavuk” adlı masalın, Propp'un masal çözümleme yöntemine göre içerdiği işlevler ve hareketler belirlenmiş, ardından ilgili masalın masal şeması çıkarılmıştır. Bu çalışma, Propp'un yönteminin Türk masallarına uygulanmasının genişletilmesine ilişkin örneklerin çoğaltılması bakımından önemlidir. Ayrıca bu yolla masalların eğitsel işlevlerine de ışık tutulabileceği düşünülmektedir.

### **Yöntem**

#### **Araştırma Deseni**

Araştırma içerik çözümlemesiyle gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Krippendorff (1980, s. 25), içerik çözümlemesi yönteminin elde edilen verilerin içeriğine ilişkin sonuçlar çıkarmak için yararlanılan bir araştırma yöntemi olduğunu söylerken; Weber (1989, s. 5), bu yöntemin metinlerden elde edilen verilerin belli işlemlerden geçirilmesiyle gerçekleştirilen, yorumlama etkinliğine dayalı bir araştırma yöntemi olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, Propp'un masalın biçimbilimi yaklaşımı bağlamında “Kara-Tavuk” adlı masalın derinlemesine çözümlemesi içerik çözümlemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bir kurama dayandığı için önceden belirlenmiş kavramlardan yola çıkılarak iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlama gerçekleştirilmiştir. “Miles ve Huberman’a göre (1994) iki araştırmacı aynı veri setini kullanarak kodlama yaptığı takdirde tanımlar daha keskin hale gelmektedir” (akt. Arastaman, Öztürk-Fidan & Fidan, 2018, s. 58). Elde edilen bu kodlar gözden geçirilerek kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplaması yapılmış [görüş birliği / (görüş birliği + görüş ayrılığı) x 100] (Miles & Huberman, 1994) ve sonuç puanı %94 olarak bulunmuştur. Araştırmanın güvenilir kabul edilebilmesi için güvenilirlik hesabının %70’in üzerinde çıkması gerekmektedir (Miles & Huberman, 1994). Elde edilen güvenilirlik hesaplamasının sonucu, araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir.

## **Bulgular**

### **V. Propp’un Masal Çözümleme Yöntemine Göre “Kara-Tavuk” Masalının Çözümlemesi**

**Masalın Adı:** Kara-Tavuk

**Kaynak Kişi:** İsmet Gönülal

**Antti Aarne-Thompson Kataloğu:** AaTh 567

**Typen Türkisher Volksmärchen:** TTV 174

**Yayılışı:** Zara/Sivas, Gönen/Balıkesir, Ankara, Bayburt, İstanbul, Ayvalık/Balıkesir, Adakale, Ardahan/Kars.

**Masalın Çözümlemesi:**

#### **I. Hareket**

1. Vakti zamanında çok fakir bir hamal vardır ( $\alpha$  Başlangıç durumu).
2. Çocukları öğün, aş bulamadıkları zaman kül kömbesi yapar yerler ( $\alpha^5$  Para, besin eksikliği).
3. Fakirlikten bunalan adam çıkıp gider ( $\uparrow$  Kahramanın gidişi).
4. Yolda rast geldiği Derviş ona sorular sorar ( $D^2$  Bağışçı kahramanı selamlar ve ona sorular yöneltir).



5. Adam Derviş'e hâlini, neden yurdunu terk ettiğini anlatır (**E<sup>2</sup>** Kahraman başışçının selamını alır).
6. Derviş adama bir kamçı verir (**F<sup>1</sup>** Nesne doğrudan doğruya aktarılır).
7. Köşke nasıl gideceğini tarif eder (**G<sup>4</sup>** Kahramana kılavuzluk edilir).
8. Köşkün içindeki kıza kamçıyla vurmasını ve ne verirse versin ondan Kara-Tavuk'u istemesini söyler (**γ<sup>2</sup>** Buyruk).
9. Adam gene yola koyulur (**↑**Kahramanın gidişi).
10. Köşkte kıza kamçıyla vurur ve kız da sonunda ona Kara-Tavuk'u verir (**K<sup>5</sup>** Aranan nesne büyülü nesne aracılığıyla hemen elde edilir).
11. Adam döner, köyünün yolunu tutar (**↓** Kahramanın geri dönüşü).
12. Tavuk bir yumurta yumurtlar ve bu yumurtayı bir Keşiş ısrarla almak ister (**D<sup>7</sup>** Başka istekler).
13. Adam yumurtayı keşişe verir (**E<sup>7</sup>** Başka hizmetler, yerine getirilen istekler).
14. Keşiş yumurtadan sürekli getirmesini ister (**D<sup>7</sup>** Başka istekler).
15. Adam her gün keşişe bir yumurta satar (**E<sup>7</sup>** Başka hizmetler, yerine getirilen istekler).
16. Adam zengin olur (**w<sup>3</sup>** Parayla ödüllendirme ve düğümün çözülmesinde başka zenginleşme biçimleri).

## **II. Hareket**

17. Adam günün birinde Hacca gitmek için yola çıkar (**β<sup>1</sup>** Büyüklerin uzaklaşması).
18. Keşiş hastalanınca yumurtayı adamın karısından keşişin oğlu almaya başlar ve kadın keşişin oğluna sevdalanır (/ Bağlantılar).
19. Keşişoğlu yumurtanın fiyatını düşürmek ister (**η<sup>1</sup>** Saldırganın kurbanını aldatma girişimleri).
20. Kadın razı olur (**θ<sup>1</sup>** Kahramanın, hasmın ikna girişimine boyun eğmesi).

21. Keşişoğlu yumurtayı bedava almak ister ( $\eta^1$  Saldırganın kurbanını aldatma girişimleri).
22. Kadın razı olur ( $\theta^1$  Kahramanın, hasmın ikna girişimine boyun eğmesi).
23. Keşişoğlu Kara-Tavuk'u keserse geleceğini söyler ( $\eta^1$  Saldırganın kurbanını aldatma girişimleri).
24. Kadın kabul eder ( $\theta^1$  Kahramanın, hasmın ikna girişimine boyun eğmesi).
25. Keşişoğlu çocukları öldürtmek için aşçıya zehirli çorba pişirtir ( $Pr^6$  Kahramanı yok etme girişimi).
26. Aşçı çocuklara durumu açıklar ve nasıl kaçacaklarını anlatır ( $F^6$  Hizmet etmek isteyen yardımcıyla karşılaşma).
27. Çocuklar tavuğu kapıp kaçarlar ( $Rs^9$  Kahraman öldürülmekten kurtulur).
28. Tavuğu paylaşıp yerler ( $I^3$  Başka özel bir işaret biçimleri).
29. Çocuklar yola koyulurlar ( $\uparrow$  Kahramanın gidişi).
30. Vardıkları şehirde kuş kimin başına konarsa o, padişah olacaktır (**Grkç.** Gerekçelendirme).
31. Kuş, Kara-Tavuk'un ciğerini yediği için küçük kardeşin başına konar (**s** İşaret veren bir nesnenin aktarılması).
32. Küçük kardeş tahta çıkar, padişah olur ( $W_0$  Tahta çıkma).
33. Keşişoğlu istedikleri olmayınca gider ( $^0J^2$  Olumsuz bir biçimde zafer kazanılır).
34. Padişah olan küçük oğlan annesinin hain olduğunu anlayıp öldürme emrini verir (**U** Düzmece kahramanın ya da saldırganın cezalandırılması).
35. Padişah babasına aşçı kadını alır, kendisine de bir kız alıp evlenir ( $W^0$  Evlenme).

## Masalın Şeması:

**I. Hareket:**  $\alpha a^5 \uparrow D^2 E^2 F^1 G^4 \gamma^2 \uparrow K^5 \downarrow D^7 E^7 D^7 E^7 w^3$

**II. Hareket:**  $\beta^1 / \eta^1 \theta^1 \eta^1 \theta^1 \eta^1 \theta^1 Pr^6 F^6, Rs^9 I^3 \uparrow Grkç. s W_0^0 J^2 U W^0$

Çözümleme sonucu Kara-Tavuk masalının çift harekettten oluşan bir masal olduğunu göstermektedir. Propp'un masal sınıflandırmasında iki hareket de “ne H-J'den ne de M-N'den geçen gelişme” sınıfındadır. Yani adı geçen masalın Propp'un masal sınıflandırmasına göre 4. sınıfta olduğu söylenebilir.

## Tartışma

Propp'un yaklaşımıyla gerçekleştirilen çalışmalar yalnızca masallarla sınırlı değildir. Bu yaklaşım uygulanarak değişik dallarda çözümlenmelerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Akçam (2020), Çağan Irmak'ın yönetmenliğindeki Ulak filmi üzerinde yaptığı incelemede filmde anlatılanların Propp yöntemine göre incelenmesi sonucunda, ilgili filmin otuz bir işlevin çoğunu içerir biçimde düzenlendiğini belirlemiştir. Ancak incelediği masal ve filmin, “...işlevler bakımından uyum gösterse de sıralama bakımından uyum göstermediği...” (Akçam, 2020, s. 43) sonucuna ulaşmıştır. Şen ve Özünlü (2019) ise masal ve menkıbelerin içerdikleri ortak öğeleri neden göstererek Sultan Baba menkıbelerini Propp'un yöntemiyle çözümlemişler ve bu menkıbelerin Propp yöntemine büyük oranda uyduğunu belirlemiştir. Yiğit (2018) ise Vâmık u Azrâ adlı mesnevîye ilgili yöntemi uygulamış, incelemesi sonucunda “Masala ait bir yaklaşımın mesnevîye uygulanması halk edebiyatı ile Klâsik Türk edebiyatının müştereklerinin olduğunu kanıtladığı gibi, hangi türe ait olursa olsun bir yaklaşımın/kuramın anlatma esasına bağlı edebî metinlere uygulanabileceğini göstermektedir.” (Yiğit, 2018, s. 93) sonucuna ulaşarak yönteme ilişkin yorumunu dile getirmiştir. Zariç (2013) ise bir romana uyguladığı Propp yöntemi sonucunda “Roman kahramanları, Vladimir Propp'un adına “işlevler” dediği masallardaki sabit eylemler, roller ve eylem alanlarının tamamına yakını örnekleyebilmektedir.” (Zariç, 2013, s. 118) diyerek Ağrıdaki Efsanesi adlı romanın ve romanda yer alan kahramanların bu yönteme uygun olduğunu göstermiştir. Yine geleneksel Türk tiyatrosu gölge oyunu metinlerinin masalımsı öğeler taşıması nedeniyle Temel (2010) de bu yöntemi Karagöz'ün Kaptanlığı adlı bir metne uygulayarak Propp yöntemine uygunluğunu göstermiştir. Sözü edilen araştırmaların sonuçları bizim çalışmamızdaki sonuçları destekler niteliktedir ve bu yöntemin birçok alana uygulanabildiğini göstermektedir.

Yine benzer araştırmalara bakıldığında Bars (2014), çalışmasında incelediği anlatının, saldırganla çatışma ve kahramanın zaferi (H-J) iftine göre düzenlendiği, Propp yöntemindeki işlevleri içerir nitelikte olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. “İncelenen filmde de sınırlı sayıda işleve rastlanmıştır. İşlevler arasında mantıklı bir ilişki vardır ve hiçbir işlev diğerini dışlamamıştır.” (Bars, 2014, s. 95) biçiminde bu durumu belirtmiştir. Yine Koçak ve Kurtlu (2016), Erzurum halk masallarından U Turunlar masalına uyguladıkları Propp yöntemi sonucunda bu masalın, yöntemdeki işlevlerin neredeyse hepsini içerdiği ve evrensel masal kalıbına uygun olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Güneş (2019) ise Yeraltı Diyarının Kartalı adlı masal üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında bu masalın otuz bir işlevin hepsini içermese de birçok işlevi içerdiğini belirlemiştir. Bu durum, Propp yönteminde olağan bir durum olarak karşılandığından masalın ilgili yönteme uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu alışmalarda Propp’un sözünü ettiği otuz bir işlevin hepsinin olmasa da birçoğunun yer aldığı, karşıtlıklar üzerine kurulu anlatılar olması nedeniyle ilgili yönteme uygun oldukları görülmüştür. Bu bağlamda sözü edilen çalışmaların araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşür nitelikte olduğu görülmektedir.

### Sonuç ve öneriler

Çalışmamızda zmlemesi yapılan “Kara-Tavuk” adlı masalda Propp’un sözünü ettiği otuz bir işlevden on yedisinin bulunduğu saptanmıştır. İncelenen masalda işlevlerin Propp’un söz ettiği işlevlere uygun olduğu görülmüştür. zmlenen masal, çift hareketten oluşan bir masaldır. Propp’un masal sınıflandırmasında iki hareket de “ne H-J’den ne de M-N’den geçen gelişme” sınıfındadır.

Değişik alanlara da uygulanabildiği görülen Propp yönteminden yola çıkılarak bir toplumun kültür taşıyıcısı olan masallar üzerine daha çok eğilmeyi ve masallar aracılığıyla kültürel değerlerimizi gelecek kuşaklara taşımayı amalamamız gerektiği görülmektedir. Dijitalleşen dünyada, kültürel birikimimizi, geçmiş yaşanmışlık izlerimizi, ğretilerimizi, değerlerimizi gelecek kuşaklara aktarabilmek için masalların birleştirici gücünden yararlanılması gerekir. Çünkü masallar yalnızca çocukların değil, büyüklerin de ilgi alanına girebilmektedir. Bir ocuğa masal anlatan ya da okuyan yetişkinin de Türk kültürünün taşıyıcısı niteliğindeki bu masallardan alımlayabileceği birçok ileti olacağından söz edilebilir.

Sever (2017, s. 76), çocukların, kahramanlar yoluyla kişilerin karşılaşabileceği olayları tanıdığını ve buna karşı geliştirebileceği davranışların farkındalığına vardığını dile getirir. Bu nedenle masallar çocuğun toplumsal birer oyuncu olarak toplum içerisinde yer almasında, karşılaşabileceği olaylar karşısında uygun tepkileri geliştirmesinde yol gösterici özelliktedirler. Çocukların masal kahramanlarıyla özdeşim kuracakları düşünülerek gerekli öğretilerin sezdirilmesinde masalların bu gücünden yararlanılmalıdır.

Masallar; çocuğun düş gücünün, yaratıcılığının, iletişim becerilerinin gelişiminde, çocukta kendilik kavramı, duygular ve toplumsal sorunlar konusundaki farkındalığın artmasında etkili olur. Çocukların gelişiminde önemli bir görev üstlenen masallar onların dilsel, bilişsel ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlar. Çocuğun özgüven kazanmasında, sorumluluk duygusunun gelişmesinde yararlı olan masallar, sonunda her zaman iyilerin kazandığı, kötülerin kaybettiği ve iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırıldığı durumlar sunar. Böylece iyi olmaya özenmeyi desteklediği düşünülebilir. Ayrıca çocuğa edebiyat zevki kazandırması, onun ufkunu genişletmesi, dünyaya değişik açılardan bakabilmesini ve insancıl değerleri özümsemesini sağlaması da masalların çocukların gelişim çağında sıklıkla başvurulması gereken bir tür olması gerektiğini göstermektedir. Bu türün içerdiği örtük iletiler yardımıyla çocukların doğruyu, iyiyi sezinleyerek yaşamlarında olumlu davranışlar geliştirebileceği, değer yargıları yeni yeni oluşan çocuğun iyi ve kötü davranışları ayırt edebileceği söylenebilir. Masallardaki iyi ve doğru davranışları sergileyen kahramanlara öykünüp onların davranışlarını özümseyebilecek ve kendi yaşamlarında karşılaştıkları durumlar karşısında benzer davranışlar sergileyebileceklerdir. Bu nedenle masallar üzerine nitelikli çalışmaların ortaya koyulup konuya gerekli duyarlılığın gösterilmesi gerekmektedir.

Her ne kadar özellikle çocuklara yönelik olarak hazırlanmış bir tür olmasa da masallar; çocukların dilsel becerilerinin gelişiminde ve kullanımında, dil bilinci edinmelerinde önemli ölçüde etkilidirler. Bu tür anlatılar aracılığıyla çocuklar dilin mantığını sezinleyecek duruma gelebileceklerdir. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren çocukların gerek okudukları kitaplarda gerek okulda eğitim aracı olarak kullandıkları ders kitaplarında dilin güzelliklerini yansıtan masallarla karşılaştırılmaları yerinde bir davranış olacaktır. Eğitimdeki önemi yadsınamayacak anlatılar olan masallar; ders kitabı yazarları, öğretmenler ve anne-babalar tarafından çocuğun dünyasına katılmalıdır. Bu aşamada geleceğin yetişkinleri olan çocuklarımızın yetişkinliklerine

yatırım yapılmalıdır. Masalların yaşamı anlamlandırma işlevinden yararlanılarak çocukların, yaşamı düşsel yolla örnekleyen anlatılar olan masallarla tanıştırılması gerekmektedir. Çocuğun insan gerçekliğine ulaşmasında, düş ve düşünce dünyasının biçimlenmesinde nitelikli masallardan yararlanılmalıdır. Nitelikli masallar aracılığıyla çocuğun yaratıcı yönüne dokunulup düş dünyasının kapılarının aralanması sağlanabilecektir.

Masal çözümleme çalışmalarının eğitim ortamına eklenmesi çocukların sınıflama çalışmalarının nasıl yapılabileceğini kavramasına, sınıflamanın önemi konusunda farkındalık geliştirmelerine ve sınıflama becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilecektir. Kavrama düzeyi gelişen çocuk, ögeler arası ilişkiler kurmakta yetkinleşebilecektir. Sınıflama becerilerinin gelişmesiyle eşgüdümlü olarak çocukların eleştirel ve bilimsel düşünme ile mantıksal matematiksel zeka kullanımlarının gelişebileceği düşünülmektedir.

21. yüzyıl becerileri arasında da kendine önemli bir yer edinen eleştirel düşünmenin gelişimi için masal çözümleme çalışmalarından yararlanılabilir. Okuduğu/dinlediği masala sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşan çocuk, masaldaki olayları değerlendirerek bu olaylar arasında neden-sonuç ilişkileri kurabilecek ve olaylar arası benzerliklerle farklılıkları yakalayabilecektir. Masaldaki olaylar arası bağlantıların ayırdına varan çocuk, bu olaylar arasındaki ilişkileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilecektir. Olay örgüsündeki her bir hareketin masalı biçimlendiren ögelerden oluştuğunu görebilecektir. Masala hem bütünsel bir gözle bakmayı hem de onu oluşturan ögeleri belirleyebilmeyi öğrenebilecektir. Böylece masallardaki olayların sıralanışı, aralarındaki ilişkiler üzerine görüş geliştirebilecektir. Bu nedenle masal çözümleme çalışmalarının çocukların özellikle eleştirel düşünme becerilerini geliştirebileceği öngörülmekte ve bu durum, üzerinde durulması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Sözü edilen bu durum bir başka çalışmanın konusu olabilecek özelliktedir. Örneğin, gelecek yıllarda yapılacak çalışmalarda, çocuklarla birlikte yapılacak masal çözümleme uygulamalarının çocukların sınıflama, eleştirel düşünme becerilerine etkisi deneysel bir çalışmayla ortaya koyulabilir. Böylece elde edilen sonuçlardan hareketle eğitim ortamında uygulanacak masal çözümleme çalışmalarının bu beceriler üzerine etkisi yorumlanabilir.

Son olarak Todorov (2016, s. 230), inceleme nesnesinin çokluğundan söz ederek masalları uluslararası bir anlayışla incelemenin zorluğuna değinmiştir. Çözüm olarak ulusal anlayışla masalların biçim incelemeleri yapıldıktan sonra her bir ulusun belirlediği biçimler üzerinden karşılaştırmalara yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle ülkemizde kültürün kuşaklar

arası aktarımında etkin bir görev üstlenen masal çözümleme çalışmalarına daha çok yer verilmelidir. Propp'un Rus masalları üzerine olan çalışmasında belirlediği ortak işlevler gibi Türk masalları da çözümlenerek Türk masallarındaki ortak işlevler ve varsa başka işlevlerin de belirlenmesi yararlı olacaktır. Bunun için Türk masalları üzerine geniş çaplı bir inceleme yapılmalıdır. Belirlenecek işlevler aracılığıyla Propp'un Rus masallarında belirlediği gibi Türk masallarının da eylemsel ve işlevsel çerçevesi çizilebilecek, böylece bu masalların anlaşılması kolaylaşacaktır. Masallar üzerindeki bu çalışmalar bilimsel ölçütler çerçevesinde gerçekleştirildikten sonra, elde edilen veriler masalların eğitsel alanda kullanımına da ışık tutacaktır.

### **Kaynakça**

Adana, F. ve Kutlu, Y. (2009). Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (2), 18-23.

Akbay, O. H. (2015). *Kültür bağlamında Japon masalları*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Akçam, H. (2020). Propp'un yapısal inceleme metodu bağlamında Ulak filmi incelemesi. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi, II* (I), 35-43.
- Arastaman, G., Öztürk-Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: kuramsal bir inceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 15* (1), 37-75.
- Artun, E. (2011). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri -edebiyat tarihi/metinler-*. İstanbul: Karahan Kitabevi.
- Azer Efe, G. (2017). Vladimir Propp yöntemine göre bir masal inceleme örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 45*, 558-568.
- Bars, M. E. (2014). Vladimir Propp'un biçimbilimsel yaklaşımı çerçevesinde Basat Depegözi Öldürdüğü Boy üzerine bir inceleme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9* (3), 257-269.
- Boratav, P. N. (1992). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2007). *Az gittik uz gittik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Cartledge, G. ve Milburn, J. F. (1984). *Teaching social skills to children*. New York: Pergamon Press.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: yazın eğitime atılan ilk adım*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Emmez, B. C. (2008). *Sözlü gelenekten modern masala: çocuk edebiyatında masal üzerine halkbilimsel bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Erol, G. (2005). Vladimir Propp'un biçimbilimsel yaklaşımı çerçevesinde Cesur Yürek filminin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 23*, 353-361.
- Günay, U. (1973). *Elazığ masalları (metinler ve sözlük)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.



- Güneş, A. (2019). Yeraltı Diyarının Kartalı adlı masalın Vladimir Propp'un biçimbilimsel yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1), 513-526.
- Gürdal, C. (1994). Propp metodunun rastgele alınan dört türküden hareketle Türk halk müziği araştırmalarında uygulanması üzerine bir deneme. *Millî Folklor*, 23, 53-55.
- Koçak, B. ve Kurtlu, Y. (2016). Erzurum halk masallarından Üç Turunçlar Masalı'nın Vladimir Propp'un yapısal anlatı çözümlene yöntemine göre incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11 (15), 327-346.
- Krippendorff, K. (1980). *Content analysis: an introduction to its methodology*. Beverly Hills Calif: Sage Publications.
- Lewin, D. (2020). Between horror and boredom: fairy tales and moral education. *Ethics and Education*, 1-19.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: qualitative data analysis* (2nd Edition). Thousand Oaks. CA: Sage Publications.
- Nuhoğlu, M. M. (2005). Masallar üzerinde çoklu zekâ ve yapısalcılık denemesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 187-205.
- Painter, H. W. (1965). Critical reading in the primary grades. *The Reading Teacher*, 19 (1), 35-39.
- Propp, V. (2018). *Masalın biçimbilimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat* (9. Baskı). Ankara: Tudem Yayıncılık.

Şen, H. ve Özünlü, F. E. (2019). ‘Sultan Baba’ menkıbelerinin Vladimir Propp’un “Masalın Biçimbilimi” eserinden yola çıkılarak yapısal olarak çözümlenmesi. *Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-V içinde* (1575-1581 ss.). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi: Kocaeli.

TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Temel, S. (2010). Propp metodu ve bir Karagöz metnine uygulanması. *Sanat Dergisi*, 0 (8), 85-106.

Todorov, T. (2016). *Yazın kuramı Rus biçimcilerinin metinleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Türker, E. (2013). Masal mı, Yeni Hayat mı? Yeni Hayat romanını Masalın Biçimbilimi’ne göre okuma denemesi. *Millî Folklor*, 100, 154-161.

Weber, R. (1990). *Basic content analysis* (2nd Edition). Thousand Oaks, United States: Sage Publications.

Yiğit, S. (2018). Lâmi’î’nin Vâmık u Azrâ mesnevîsinin Vladimir Propp’un masal çözümleme metoduna göre incelenmesi. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 76-95.

Zariç, M. (2013). Vladimir Propp’un işlevler ve eylem alanları modeli açısından Yaşar Kemal’in Ağrıdağı Efsanesi romanı. *Hece*, 195, 108-117.

### Extended Abstract

#### Purpose

Folktales, one of the oldest narrative genres, emerged at first as a product of the oral tradition. Today, these tales still exist as compiled and fictionalized tales.

Every adult grew up listening to tales from their elders as a child. Today, this tradition has been weakened and faced with the danger of extinction due to technological developments and the digitalizing world. In fact, tales have an important place in the children's world and play an

important role in the development of children's spiritual worlds. Folktales, which keep them entertained and have a good time, are expected to have some benefits for children. According to Azer Efe (2017, p. 564), folktales provide the spiritual needs of children in many areas. Children experience many needs such as achievement, knowing, loving and being loved, trust, belonging to a group, changing, aesthetics in games, folktales and stories they listen to. So they prepare for life. In terms of language education, folktales give the child the first strong listening experience. By gaining the habit of listening, it shows that the child can communicate with the world other than his/her immediate environment.

Tales told from language to language and from generation to generation are among the most important oral products reflecting the culture of a society. Thanks to folktales, the child meets the culture of the society of which he is a part and socializes by internalizing this culture.

The emergence, development, and types of tales with anonymous features have been the subject of many researchers. Many studies have been conducted on the emergence, development and types of tales from past to present. One of these studies was done by Propp. Propp explained his theory in detail in his work called "Morphology of the Folktale". Propp, who made a name for himself with his views in the field of folktale studies and narrative analysis, saw that there were thirty-one common functions in one hundred extraordinary Russian folktales he studied. Propp (2018, p. 114) said that these functions appear in tales in the form of binary oppositions (conflict-victory, ban-violation of the ban, watching-helping, punishing-marriage, etc.). Not all folktales may contain all of these thirty-one functions, according to Propp or thirty-one functions may not occur in the given order. Changes and reductions in folktales may be the reason for them. Propp limited his study to fairy tales, but the view that the theory he developed was applicable to various tale genres is accepted.

In this study, the folktale "Kara-Tavuk" in Pertev Naili Boratav's (2007) work named "Az Gittik Uz Gittik" was tried to be analyzed according to Propp's folktale analysis method. There is no such study about the tale mentioned. The functions and movements of the folktale named "Kara-Tavuk", which is one of the transmission tools of Turkish culture, were determined according to Propp's tale analysis method. Then, the folktale scheme of the tale is given. This study is important in terms of reproducing the examples regarding the application of Propp's method to Turkish folktales. In

addition, it is thought that the educational functions of folktales will be considered in this way. The analysis of the folktale “Kara-Tavuk” was carried out by content analysis method.

## Results

The scheme of the tale as a result of the analysis is as follows:

I. Movement:  $\alpha a^5 \uparrow D^2 E^2 F^1 G^4 \gamma^2 \uparrow K^5 \downarrow D^7 E^7 D^7 E^7 w^3$

II. Movement:  $\beta^1 / \eta^1 \theta^1 \eta^1 \theta^1 \eta^1 \theta^1 Pr^6 F^6_9 Rs^9 I^3 \uparrow Grk\check{c}. s W_0 {}^0J^2 U W^0$

In the folktale “Kara-Tavuk” analyzed in our study, it was found that 17 of the 31 functions mentioned by Propp were found. In the analyzed tale, it was seen that the functions were in accordance with the functions mentioned by Propp. This tale is double movement. In Propp's tale classification, both movements are in the “development through neither H-J nor M-N” category.

## Discussion and Conclusion

Tales are effective in the development of the child's imagination, creativity and communication skills, and increase the child's awareness of the concept of self, emotions and social issues. Folktales, which play an important role in the development of children, contribute to their linguistic, cognitive and social development. Folktales that are useful for the child to gain self-confidence and the development of a sense of responsibility offer situations in which the good always win, the bad ones lose, and the good ones are rewarded and the bad ones punished. Thus, it can be thought that it supports the desire to be well. In addition, the fact that it gives the child a taste of literature, expands his horizons, changes his perspective on the world, and ensures that he assimilates human values, results in the fact that it is a genre that should be applied frequently in the developmental age of children. Thanks to this type, it can be said that the moral development of children will improve positively, and the newly formed child can distinguish between good and bad behaviors. For this reason, it is necessary to present qualified studies on folktales and show the necessary sensitivity to the subject.

There is a need to examine more tales of social, cultural and educational importance and to convey cultural values to future generations by conveying the tales to children in a correct and healthy way. In our country, this kind of folktale analysis studies should be included more. Identifying common

functions in Turkish tales as well as the common functions determined by Propp in Russian folktales will be beneficial for our traditional culture, literature and mother tongue teaching studies. After these studies on folktales are carried out within the framework of scientific criteria, the data obtained will also benefit the use of tales in the educational field.

**ETİK BEYAN:** “*V. Propp’un Masalın Biçimbilimi Yaklaşımı Bağlamında ‘Kara-Tavuk’ Adlı Masalın Çözümlemesi*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve bu çalışma, klinik veya deneysel bir çalışma olmayıp insanlar veya hayvanlar üzerinde yapılmamıştır. Dolayısıyla TR Dizin’in 2020 yılında zorunlu kıldığı “etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel, insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir” kriteri kapsamına girmemektedir. Bu nedenle bu çalışma için herhangi bir etik kurul iznine başvurulmamıştır. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.